

Mesterul Manole - Comentariu

În peisajul cam sărac al dramaturgiei interbelice (comparativ cu romanul și poezia) Lucian Blaga este o fericită excepție. El cultiva teatrul poetic de idei, care pune în lumină deopotrivă poetul, filozoful și dramaturgul. În dramele sale Blaga prelucrează mituri stravechi pe care le regăndește, le reinterpretează, investindu-le cu sensuri filozofice. Aceste mituri stravechi sunt tratate în manieră modernă, expresionistă.

Mai mult decât în poezia, în dramaturgia se simte influența expresionismului. Dramaturgul renunță la adâncirea psihologiei personajelor și printr-o reducere expresionistă realizează personaje-idei. Accentul se pune pe conflictul interior, pe conflictul de idei. Tot de estetica expresionistă ține interesul pentru mitic, ancestral, arhaic dezlănțuirea forțelor oarbe ale naturii, eul supratensionat.

Problematica pieselor se referă la condiția creatorului, singurătatea personalității de excepție, tema destinului, sacrificiul necesar pentru o idee. Referindu-se la dramaturgia lui Blaga criticul literar Eugen Todoran surprindea foarte bine particularitățile acestuia: Teatrul lui Blaga, ca teatru de idei dezvoltă în conflicte tragice cu personaje interiorizate ideea fundamentală a poeziei lui: semnificația ontologică a omului în relație cu el însuși, cu societatea, cu lumea, cu divinitatea. Drama omului constă în aceea că el creează spre a revela un mister, dar este limitat de frânele transcendente, rămânându-și doar să întrezărească un tărâm de dincolo.

Expresionismul lui Blaga este temperat de inspirația folclorică.

Blaga a publicat această piesă în 1927. El a prelucrat un mit de intensă circulație: mitul creatorului. Blaga reface structural semnificațiile baladei populare încât se poate vorbi de o asimilare totală a mitului. Asemenea lui Eminescu, Blaga depășește schema mitică prin gândire filozofică și tehnică expresionistă. Pornind de la elementele mitului popular, Blaga realizează o dramă modernă pe tema condiției creatorului de artă. Blaga își pune personajul într-o dilemă tragică, aceea de a alege între pasiunea devastatoare pentru creație și iubire, dragoste de viață. El face din Manole un personaj tragic, conștient de caracterul irracional, absurd al jertfei care i se cere: Jertfa aceasta de neînchipuit - cine o cere? Din lumina Dumnezeu nu poate să-o ceară fiindcă e jertfa de sânge, din adâncimi puterile necurate nu pot să-o ceară fiindcă jertfa e împotriva lor. Drama personajului, singurătatea sa între pământ și cer, între porunca lui Voda și absurditatea jertfei trimisă la teatrul existentialist (Eugen Ionesco, Sartre, Camus).

Blaga multiplică conflictul realizând o adevărată serie conflictuală. Astfel personajul este în conflict cu porunca oficială, cu Divinitatea, cu pasiunea pentru creație, cu iubirea și cu sine însuși. Manole este plasat între cerința socială, cerința divină, cea afectivă și cea spirituală (Voda - Dumnezeu - Mira - Creația).

Blaga își pune personajul sub semnul interogației absolute. Personajul își da seama de impasul existential în care se află: înăuntrul unui gol se deschide - mahnirea fără întrebări. Deasupra întuneric

se inchide - deznadejdea nesfarsitelor incercari. Launtric, un demon striga: cladeste! Pamantul se-mpotriveste si-mi striga: jertfeste!

in maniera expresionista Blaga construiesc un eu supratensionat. Manole este obsedat de intrebarea: Daca Divinitatea cand a creat lumea nu a jertfit, de ce i se cere lui acest lucru? (Cand El a claudit, ce a jertfit? Nimic n-a jertfit, nici pentru tarii, nici pentru taramuri. A zis si s-a facut. si mie totusi, mie totul mi-a cerut.) Daca este pedeapsa, de ce este pedepsit? Sau din moment ce dogma crestina spune Sa nu ucizi de ce i se impune si cu ce drept acest sacrificiu: A fost odata sapat in piatra: "Sa nu ucizi". si alt fulger de atunci n-a mai cazut sa stearga poruncile!

Cu toate aceste intrebari si framantari ne dam seama ca chiar de la inceput personajul a ales drumul creatiei pentru ca zidind manastirea creatorul se zideste pe sine insusi, se implineste total in si prin creatie. Alegand iubirea, dragostea de viata ar fi insemnat propria sa negare, anulare de creator.

in primul rand mesterul trebuie sa aleaga intre pasiunea pentru creatie si iubire. Dupa ce alege creatia, el constientizeaza ca a realizat numai jumătate de jertfa: intre suferinta si asteptare se pare ca din sufletul meu nu am dat spicul cel mai scump si cel mai curat. Jertfirea Mirei este doar jumătate de jertfa pe care Manole se va grabi sa o implineasca prin propriul sau sacrificiu. Creatia reprezinta pentru Manole pasiune si blestem: patima coborata in om e foc ce mistuie e pedeapsa si blestem Lamentatiile personajului Doamne, Doamne, de ce m-ai parasit? exprima singuratatea tragica a omului parasit de creatorul sau.

Pentru a realiza o opera durabila, nemuritoare, creatorul trebuie sa sacrifice orice legatura care obliga (iubire, copii, prieteni) pentru a se dedica exclusiv creatiei. Creatia presupune insa nu numai sacrificarea celui alt (Mira) ci si sacrificiul de sine. Astfel moartea mesterului nu este un accident ca in balada populara ci este o moarte voluntara. Numai prin disparitia creatorului se poate impune o opera de arta, o dogma, o ideologie (mitul cristic). Este necesara deci o asimilare totala in creatie si mesterul este constient de acest lucru.

Piesa urmareste gradat criza sufleteasca a personajului de la oscilatiile dramatice intre gand si fapta la revolta si blestem, la patima devotatoare a creatiei urmata de o epuizare sufleteasca. Blaga foloseste modalitati expresioniste: reductia expresionista (personaje idei), eul supratensionat, lupta cu fortele oarbe ale naturii, dezlantuirile stihiale ale naturii.

Originea conflictului dramatic este pasiunea pentru creatie care devine patimire. Drama personajului principal poate fi cuprinsa in doua cuvinte: revolta si creatie, mai precis a crea prin revolta fata de cer, fata de oameni, fata de porunca lui Voda. Conflictul interior nu poate evolua decat intr-un singur sens: disparitia creatorului. Moartea lui Manole nu este deci o pedeapsa pentru vina de a-si fi zidit sotia, ci reprezinta o necesitate logica impusa de conditia creatorului. Zidind, jertfind si murind mesterul se integreaza nemuririi, se implineste total in si prin creatie. Sacrificiul devine astfel adevarata si suprema masura a umanului.

Dramatismul personajului rezulta din plasarea lui sub semnul unei serii conflictuale si a interogatiei absolute. in ciuda reductiei, a esentializarii expresioniste, personajul este complex prin framantarile sale dramatice, prin intrebarile pe care-si le pune, prin starile sufletesti atat de contradictorii prin care trece (consternare, durere, speranta, frenezie creatoare, bucurie, secatuire sufleteasca).

Dramaturgul concentreaza materialul epic oferit de partea introductiva a baladei. Drama incepe cu motivul surparii zidurilor: mesterul se lupta sapte ani, lupta zadarnica de cele saptezeci si sapte de prabusiri. El cauta prin ratiune, prin socoteli sa invinga raul. Efortul prelungit si zadarnic este exprimat chiar de mester: De sapte ani pierde credinta, pierde ziduri si somn. Drama personajului este amplificata de constientizarea caracterului irational, absurd al jertfei care i se cere: Savarsirea unui act pagan pentru spiritualitatea crestina.

Conflictul interior, optiunea intre pasiune si iubire este amplificat de conflicte secundare. Astfel mesterii se revolta impotriva lui Manole si vor sa abandoneze constructia. Ba, mai mult, banuiesc ca mesterul si-ar fi anuntat sotia despre juramantul facut. Dintre toate sotiile Mira este aceea care apare pentru a impiedica un omor care i se pare impotriva firii. Blaga foloseste metafora femeie-biserica care trimite la vocatia creatiei, a nasterii. Astfel biserica este simbolul creatiei care invinge timpul. Femeia este eterna prin destinul ei de a da viata.

Manole incearca sa evite jertfirea Mirei, dar mesterii il obliga sa-si respecte juramantul. Spre deosebire de balada, unde mesterul invoca fortele naturii pentru a evita jertfirea Mirei, in piesa lui Blaga mesterul este pus in confruntare directa cu colaboratorii sai, deci fortele naturii din balada sunt reprezentate de oameni in piesa lui Blaga.

Zidirea Mirei are o dubla semnificatie: ea inseamna implinirea totala a creatorului, dar in acelasi timp si neutralizarea opozitiei dintre natura si cultura. Mesterul este aici un erou civilizator care da oamenilor o noua valoare, o valoare estetica, etern durabila.

Cu pretul unor framantari dramatice, mesterul opteaza pentru creatie. Din acest moment el este cuprins de o adevarata febra creatoare. Dupa ridicarea bisericii este obsedat de chinurile femeii, framantat de remuscari si simte o mare secatuire sufleteasca. Aceasta stare sufleteasca se exteriorizeaza in drama sub forma revoltei impotriva propriei creatii. Mesterul vrea sa zdrobeasca zidurile pentru a-si elibera sotia, dar este impiedicat de ceilalti mesteri pentru ca biserica nu mai apartine unui individ, autorului, ci eternitatii.

Domnitorul urmat de boieri vine sa vada manastirea. Boierii si calugarii il acuza pe mesteri de crima si considera biserica intaiul lacas al lui Anticrist. Acest conflict secundar exteriorizeaza in fond nepotrivirea, incompatibilitatea dintre mitul crestin, care nu accepta uciderea si mitul pagan, precrestin al jertfei. calugarii cer pedepsirea lui Manole pentru crima. Pedepsa nu-l mai poate ajunge pe mester pentru ca aceasta si-a depasit conditia cucerind eternitatea atingand absolutul prin creatia sa nascuta din suferinta si sacrificiu. Mesterul nu mai apartine timpului istoric ci prin jertfa si creatia sa apartine unui timp mitic.

Multimea trece si ea printr-un proces de clarificare, de constientizare, ajungand in final sa inteleaga destinul de exceptie a mesterului. Ea, multimea, este aceea care-l apara pe Manole impotriva calugarilor si a boierilor: Noi strigam, boierii urla, noi aparam, calugarii osandesc - toti suntem jos, Manole singur e sus; singur deasupra noastra, deasupra bisericii.

Zidarii participa si ei la suferinta mesterului. Dupa terminarea bisericii si moartea lui Manole ei traiesc aceeasi secatuire sufleteasca: Nu vom sti cum sa ne mai gasim un loc in viata, vom rataci din loc in loc., Doamne, ce stralucire aici si ce pustietate in noi. Spre deosebire de balada unde toti mesterii mor din porunca lui Voda, in piesa lui Blaga acestia raman in viata ca niste dovezi vii ale adevarului ca toate marile creatii necesita mari sacrificii omenesti.